

In Balans Magazine dit en vorig nummer een tweeluik over de aanpak van dyslexie in Nederland. Stond de wetenschappelijke onderbouwing van het leerprobleem vorige maand centraal, nu is dat *Het onderwijs*. Wat biedt het huidige onderwijs aan kinderen met dyslexie en hun ouders?

Hoogleraar Anna Bosman

‘JE GAAT LEERLINGEN TOCH NIET OP HUN TEMPO AFREKENEN?’

Tekst: Anouk van Westerloo
Fotografie: Thijs Rooijmans

Prof. dr. Anna Bosman is hoogleraar 'Dynamiek van leren en ontwikkeling' en directeur van het Onderwijsinstituut Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde van de Radboud Universiteit Nijmegen. Al vele jaren houdt zij zich bezig met de effectiviteit van onderwijs en leermethodes. "Als jij als docent elk jaar twee of drie kinderen in de klas hebt die altijd op E-niveau scoren, dan moet je iets aan je didactiek doen."

Het Nederlandse leesonderwijs komt er in uw onderzoeken niet zo heel goed uit...

"Lezen, spellen en rekenen zijn de basisvaardigheden. Die moeten echt inge oefend worden. Vroeger was dat het belangrijkste wat je op school deed. Natuurlijk was vroeger echt niet alles beter. Er zijn heel veel leerproblemen bij kinderen gemist. Maar het voordeel was dat er zóveel tijd werd besteed aan het lezen en spellen dat een grote groep het desondanks toch gewoon leerde. De laatste twintig jaar is er veel veranderd, er is veel inzicht gekomen. We hebben de leertaken geanalyseerd. Je moet echt eerst alle lettertjes kennen, voordat je een woord kunt lezen. Die volgorde is heel belangrijk en ook hoe je dat oefent. Dat klinkt logisch, maar de logica in de stappen wordt niet altijd erkend. Ik heb een onderzoek gedaan (zie kader ZLKLS) dat heeft aangetoond dat als je dat systematisch op deze manier doet, dus geen stappen overslaat, kinderen op het speciale basisonderwijs (SBO) net zo goed in staat zijn om het technisch leesniveau te halen als dat van kinderen op het reguliere basisonderwijs."

Maar het is toch altijd zo dat kinderen eerst de letters leren en dan pas woordjes?

"Kinderen leren een zogeheten kapstokwoord. En ik

ben van mening dat je een kind nooit eerst een woord als geheel moet leren voordat hij de losse elementen, de lettertjes, feilloos kent. Het begint met analyseren. En ondanks dat de leesmethodes er steeds vaker rekening mee houden, zijn er ook leraren die dóórgaan terwijl er kinderen in de klas zitten die bepaalde letters nog niet kennen. Daar komen ze dan te laat achter, pas rond de herfstvakantie bij het vaste testmoment, omdat ze niet goed interactief met de kinderen werken. Je moet vanaf het eerste moment weten welk kind welke lettertjes nog niet kent. Door de dag heen blijven controleren: 'Weet je nog? Welke letter was dit ook alweer?' Dat gebeurt te weinig omdat er tegenwoordig heel korte instructie wordt gegeven en heel veel zelfstandig wordt gewerkt, terwijl het precies andersom zou moeten zijn."

Zou dat een reden kunnen zijn waarom er tegenwoordig zoveel kinderen een dyslexieverklaring hebben?

"Bij veel kinderen ligt het inderdaad aan de didactiek. Als jij als docent elk jaar twee of drie kinderen in de klas hebt die altijd op E-niveau scoren, dan moet je iets aan je didactiek doen. Maar het komt ook doordat Cito steeds de normen

opschreeft. Er zijn kinderen die een leestempo hebben dat hoort bij een hoge D, lage C. Dan wordt er al paniek gezaaid: 'Ojee, dat is niet snel'. Maar dat is alleen maar niet snel als je naar het vwo wil. En dat hoeft ook nog niets te betekenen. Op het vwo heb je veel huiswerk, dat is een behoorlijke kluit als je heel traag leest. Maar als je het maar één keer hoeft te lezen en het dan al goed begrijpt, is er natuurlijk ook niets aan de hand. Je moet kijken naar of het een kind hindert. Het is jammer dat men denkt dat het tempo steeds maar omhoog moet. Er zijn kinderen met een heel laag IQ die goed technisch kunnen lezen, maar niet begrijpen wat er staat. Begrip is veel belangrijker. Ik moet altijd denken aan mijn vriendin van de middelbare school. We lazen samen van één blaadje. Toen ik al wilde omslaan bleek zij pas halverwege. Zo traag las ze. Zij heeft dat vwo gewoon gehaald, is bioloog gewor-

'JE KUNT HET LERAREN VAN NU NIET VERWIJTEN DAT ZE DIT ALLEMAAL NIET WETEN'

den, is gepromoveerd, maar is altijd een trage lezer gebleven. Als zij getest was geweest in die tijd, had ze naar het vmbo gemoeten! Je gaat leerlingen toch niet op het tempo afrekenen? Kun je het intellectueel aan om het vwo te doen? Dat heeft niets te maken met of je C- of A-niveau technisch lezen hebt."

Maar dyslexie heeft toch niet alleen met het tempo te maken?

"Ook het aantal fouten, ja. Dat is grappig want in de Nederlandse taal is het aantal fouten heel erg gerelateerd aan de snelheid van lezen. Wie snel leest maakt weinig fouten, wie langzaam leest maakt meer fouten."

Vindt u dat dyslexie eigenlijk wel bestaat?

"Als stoornis, nee. Maar er zijn wel kinderen die extreem veel moeite hebben met leren lezen, en kinderen die extreem langzaam lezen. Maar als we alles waar iemand extreem veel moeite mee heeft een stoornis noemen, dan hebben we nogal wat stoornissen op de wereld. Er zijn ook kinderen die extreem veel moeite hebben met leren fietsen, die hebben toch ook geen stoornis? We hebben nog

nooit kunnen aantonen dat er een groep kinderen is die zich geheel onttrekt aan de normale schaalverdeling van leesniveaus. En zolang je geen defect kunt aantonen, en ook niet weet of die leerling gewoon slecht onderwijs heeft gehad, kun je al helemaal niet spreken van een stoornis."

Wat moet er veranderen?

"De leraren moeten beter worden opgeleid. Je kunt het leraren van nu niet verwijten dat ze dit allemaal niet weten. Op de Pabo's is de nadruk op de verkeerde dingen gelegd. Er moet echt meer aandacht komen voor didactiek. Hoe onderwijs je dit op een manier die aangetoond, bewezen effectief is? Men denkt dat als je zelf de spellingtoets kunt halen, je het ook kunt overbrengen, maar dat is heel iets anders. De didactiek in het onderwijs is zo verwaarloosd al die jaren. Leg die pabo-studenten een nieuwe taal voor, bijvoorbeeld Russisch, en laat ze voelen hoe het is om weer helemaal opnieuw een alfabet en een taal te moeten leren lezen."

Je moet het zelf ervaren om het te kunnen onderwijzen?

"Ja, dat is veel beter dan de methode doorlezen. Net alsof je tegen een aspirant-timmerman zegt die nog nooit een stuk gereedschap heeft gebruikt: 'Kijk maar in de handleiding'. Er ligt op de Pabo veel te veel nadruk op je eigen ontwikkeling, op reflectieverslagen. Maar het gaat er niet om of je het gezellig hebt gehad, maar of je les effect heeft. Als je kunt zeggen: 'Toen ik het op die manier uitlegde, toen snapte dat jongetje het ineens', dan heb je inzicht in je didactische stijl, dat leert je wat. En er moet meer aandacht komen voor klassen-

Anna Bosman

management. Het moet weer rustiger worden in de klas. Niet toestaan dat andere leraren tijdens de les binnenwandelen. Laat je niet afleiden door kinderen die achterstevoren zitten. Als je iets tussendoor hebt op te voeden, doe dat dan in één zin, houd geen hele tirades, want zo haakt de rest van de klas af. Zet een druk kind niet vooraan maar achter in de klas, zodat de andere kinderen niet worden afgeleid. En zet kinderen naast elkaar, niet tegenover elkaar. Het zijn simpele dingen die enorm veel effect hebben. Ik zou wel eens hartmetertjes op de kinderen willen plaatsen, het is vaak zo'n chaos in de klas tegenwoordig. En dan vragen we ons af waarom ze zo hyper zijn..."

Kan de externe hulp voor dyslexie voor leraren een impuls zijn geweest om zich niet al te veel met leesproblemen te bemoeien?

'HET IS EEN BUSINESS GEWORDEN, TERWIJL ONDERWIJS EEN SERVICE MOET ZIJN'

"Op de Pabo krijgen ze te horen dat sommige kinderen dyslectisch zijn en dat ze daar nou eenmaal niets aan kunnen doen als leraar. Terwijl het heel arbitrair is, want alleen kinderen van ouders die er zelf goed achteraan zitten, krijgen een verklaring en andere kinderen die net zo slecht lezen niet. Maar aanbod creëert vraag. Mensen konden ervan leven, er zijn hele instituten op gebouwd en ik geef ze geen ongelijk want als er

niet goed les wordt gegeven dan moet iemand in dat gat in de markt springen. Ik snap ook heel goed dat mensen hulp willen, maar ik ben het nooit eens geweest met deze manier. Nu krijgt één kind een paar duizend euro, terwijl ik of iemand anders voor dat geld een heel lerarenteam zodanig kan opleiden dat ze alle kinderen goed les kan geven. Daar heb je veel meer aan. Wil je alle Nederlanders helpen, dan moet je het probleem fundamenteeler op scholen aanpakken."

Dyslexie kan dus geen stoornis genoemd worden en leesproblemen zijn vaak te wijten aan slecht onderwijs? Wat betekent dit voor ouders van kinderen met dyslexie die dit lezen?

"Het is heel grof om te zeggen maar ik vind dat wij als wetenschappers voor onze beurt hebben gesproken. We hadden eerst veel beter onderzoek moeten doen en we hadden nooit het beleid, de politiek, terwille moeten zijn. Want alleen als we konden aantonen dat er een probleem was met die kinderen, dan kwam er geld voor onderzoek, voor speciale scholen, voor hulp. Het zal allemaal niet zo bewust zijn gegaan, maar academisch gezien was het zeer ondoordacht. Dat er problemen zijn, dat staat buiten kijf. Maar er is nooit bewijs geweest voor een stoornis. Ik weet dat ik heel veel collega's daarmee voor de schenen schop, maar we hebben zelf een probleem gecreëerd. Daarnaast zit er een grote fout in het onderwijssysteem. Kinderen mogen het niet meer gewoon proberen. Wat geeft het nou als je van 1 vwo naar 2 havo gaat? Maar scholen worden erop afgerekend en dat is een ziek systeem. Het is een business geworden, terwijl onderwijs een service moet zijn aan de Nederlandse burger."

ZO LEER JE KINDEREN LEZEN EN SPELLEN (ZLKLS)

Prof. dr. Anna Bosman onderzocht in 2007 al de effectiviteit van de leesmethode *Zo Leer je Kinderen Lezen en Spellen (ZLKLS)*, ontwikkeld door drs. José Schraven. De resultaten waren verbluffend. 73% van de kinderen op het SBO in groep 3 ontwikkelt een substantiële lees- en spellingachterstand. Na drie maanden met deze methode, bleek dat percentage teruggebracht tot 10-15%. Net zo hoog als op reguliere basisscholen.

ZLKLS is gebaseerd op de taakanalyse: *Welke taak moet je beheersen voor de volgende taak kan worden aangeleerd?* De methode kost niet meer tijd dan andere methodes, maar omvat veel directe instructie en betreft zoveel mogelijk alle zintuigen erbij. Elke letter wordt bijvoorbeeld aangeleerd met een handgebaar, wordt getoond en onmiddellijk geschreven. Meer weten over deze methode? Ga naar www.zoLeerjekinderen-lezenenspellen.nl of www.annabosman.eu.